

มาตรการทางกฎหมายในการอนุรักษ์โบราณสถาน :
กรณีอาคารบอมเบย์เบอร์มาจังหวัดแพร่*
LEGAL MEASURES FOR PRESERVATION OF HISTORIC SITES:
IN THE CASE OF BOMBAY BURBAMA BUILDING, PHRAE PROVINCE

สุพิชญา กันกา, Supitchaya Kunka
สุขุม กันกา, Sukhum Kunka
หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่
Bachelor of Laws Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya
University, Phrae Campus

บุญชนัญญา สุขเสมอ, Boonchanadtha Sooksamer
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล จังหวัดนครราชสีมา
Faculty of Law , Vongchavalitkul University ,
Nakhon Ratchasima Province

E-mail : Supitchaya.kun@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

มาตรการทางกฎหมายในการอนุรักษ์โบราณสถาน เป็นการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน ให้คงไว้ตามสภาพเดิมเท่าที่เป็นอยู่และป้องกันมิให้เสียหายต่อไป มาตรการดังกล่าวกำหนดไว้ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติหลายฉบับ ซึ่งผู้ใช้กฎหมายสามารถนำมาตราการของกฎหมายแต่ละฉบับให้มีผลบังคับใช้ได้ อย่างไรก็ตาม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนับเป็นหน่วยงานสำคัญในฐานะเจ้าของพื้นที่ที่จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโบราณสถานและคุณค่าในพื้นที่ของตนอย่างดีย่อมกำหนดแนวทางในการปฏิบัติหรือห้ามปฏิบัติเพื่อการรักษาโบราณสถานของตนได้อย่างเหมาะสม ทั้งยังสามารถกำกับดูแลได้อย่างใกล้ชิด จึงนับเป็นหน่วยงานสำคัญที่จะตรากฎหมาย

* Received 23 November 2020; Revised 31 December 2020; Accepted 31 December 2020

เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังเช่นกรณี “บ้านเขี้ยว” อาคารบอมเบย์เบอร์มา ที่มีอายุยืนยาวมาถึง 131 ปี ณ วันนี้นี้ก็จะมีสภาพที่เก่าแก่ผุพังและเป็นที่คุ้นตา และคุ้นชินของคนในชุมชน ไม่มีเหตุปัจจัยใดที่จะจูงใจให้มีการค้นหาเรื่องราวที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและความน่าภาคภูมิใจของเมืองแพร่เมืองแห่งไม้สักทอง ไม่มีแรงจูงใจใดที่จะให้บอกเล่าสืบต่อไปถึงรุ่นลูกหลาน บ้านเขี้ยวที่มีประวัติความเป็นมาที่น่าภาคภูมิใจที่เมืองแพร่เป็นเมืองเอกของไม้สัก และศิลปะอันงดงามของอาคารบอมเบย์ เบอร์มา ตลอดถึงวิถีชีวิตของผู้คนในเมืองแพร่ที่มีทั้งเจ้านายของเมืองแพร่ คนต่างชาติ และคนเมืองแพร่เจ้าของถิ่น ซึ่งต่างก็มีส่วนในอาชีพการทำไม้ร่วมกัน บ้านเขี้ยวจึงตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยวริมน้ำยม ไม่สามารถสะท้อนถึงความรุ่งเรืองแต่เก่าก่อน ไม่สะท้อนถึงความวิจิตรพิสดารของสถาปัตยกรรมแห่งยุคสมัยนั้น เมื่อสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 มีความต้องการที่จะปรับปรุงอาคารเพื่อให้ทันสมัยและใช้ประโยชน์ได้ จึงสามารถดำเนินการตามขั้นตอนของทางราชการได้อย่างง่ายดาย ไม่ต้องใช้หลักวิชาการเพราะอาคารแห่งนี้ก็ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ต่อเมื่อเป็นข่าวจึงกลายเป็นเรื่องน่าเสียดายของทุกฝ่าย

คำสำคัญ : มาตรการทางกฎหมายในการอนุรักษ์โบราณสถาน, อาคารบอมเบย์ เบอร์มา
จังหวัดแพร่

Abstract

Legal measures for the preservation of historic sites is the enforcement of the law for the preservation of historic sites to maintain the same condition as it is and prevent further damage. Such measures are stipulated in the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 and several laws. The law users can apply the measures of each law to take effect. However, the local government is an important agency as the owner of the area to have a good knowledge and understanding of the historic sites and their values in their area. Would prescribe guidelines for treating or prohibiting appropriate practices for the preservation of their historic sites and also able to monitor closely It is therefore an important agency to enact laws for the preservation of ancient sites effectively. For example, in the case of "Baan Kheaw", the Bombay Burma building, which is 131 years today, is pristine, decaying, and is familiar and

familiar to the community. There is no reason to search for a story that reflects the lifestyle and pride of Phrae, the golden teak town. There is no motivation to be told through the generations. Baan Kheaw has a proud history that Phrae is the capital city of teak and the beautiful art of the Bombay Burma building as well as the way of life of the people in Phrae, which includes both the lord of the city, the foreigner and the owner of the local which all play a part in the woodworking profession together. Baan Kheaw is located alone on the waterfront could not reflect the former glory, does not reflect the exquisite of the architecture of that period. When the Office of Conservation Area Management 13 there is a need to renovate the building for modernization and use it, therefore able to carry out government procedures easily. No need to use academic principles because this building is not registered as a historic site. When it was news, it became a shame for all parties.

Keywords : Legal Measures for Preservation of Historic Sites , Bombay Burbama Building, Phrae Province

บทนำ

โบราณสถาน เป็นถาวรวัตถุที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของคนในอดีต มีความสำคัญทั้งด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา วรรณคดี จิตรกรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และโบราณคดี นับเป็นมรดกสำคัญที่บรรพบุรุษสร้างไว้ให้กับแผ่นดิน (Thongsuksangcharoen, 1999) จึงเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความผูกพันเชื่อมโยงระหว่างคนในอดีตและปัจจุบัน และเป็นองค์ความรู้ที่ควรค่าแก่การ อนุรักษ์ ปกป้อง คุ้มครอง และบำรุงรักษาให้คงอยู่มิให้เสื่อมสลายไปก่อนเวลาอันสมควร (Pimpises, 2011) รัฐในฐานะที่ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลและดำเนินการอนุรักษ์ ปกป้อง คุ้มครอง และบำรุงรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติ จึงต้องมีมาตรการทั้งทางสังคมและทางกฎหมาย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างเป็นรูปธรรม

โบราณสถานในแต่ละพื้นที่ มีความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิประเทศ วิธีการดำเนินชีวิต ดังเช่น อาคารไม้เก่าของบริษัทบอมเบย์ เบอร์มา ซึ่งเป็นอาคารไม้ อายุ 131 ปี ที่ถูกรื้อถอน จนเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องของการอนุรักษ์อาคารเก่านั้น เพราะเป็นสถานที่

ที่สะท้อนให้เห็นถึงอดีตของจังหวัดแพร่ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้สักทองจนเป็นแหล่งค้าไม้ที่สำคัญในภาคเหนือ ผู้ค้าที่สำคัญคือกลุ่มเจ้านายท้องถิ่นในเมืองแพร่ ซึ่งมีการติดต่อค้าขายกับบริษัทต่างชาติ ต่อมาในช่วงหลังเหตุการณ์เงี้ยวปล้นเมืองแพร่ ในพ.ศ. 2445 อำนาจของกลุ่มเจ้านายท้องถิ่นในเมืองแพร่ถูกลิดรอนโดยรัฐบาลสยาม ป่าต่าง ๆ ถูกควบคุมและรัฐบาลสยามเป็นผู้อนุญาตให้บริษัทต่างชาติเข้ามาสัมปทานป่าไม้ในเมืองแพร่ได้ บริษัทต่างชาติที่สำคัญในการขอพื้นที่สัมปทานทำป่าไม้ในเมืองแพร่ ได้แก่ บริษัทบอมเบย์ เบอร์มา (Bombay Burma Trading Corporation) ของอังกฤษ บริษัทนี้มีความชำนาญในการทำป่าไม้จากพม่า และมีทุนทรัพย์มาก จึงมีอิทธิพลต่อรัฐบาลอังกฤษสูง บริษัทได้รับสัมปทานทำไม้บริเวณป่าไม้ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำยม ตั้งแต่พื้นที่ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จนถึงป่าแม่ต้า อำเภอลอง บริษัทบอมเบย์ เบอร์มาได้สร้างอาคารบอมเบย์ เบอร์มา ที่เป็นสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล มีลักษณะผสมผสานกันระหว่างอาคารท้องถิ่นและอาคารแบบตะวันตก ติดกับแม่น้ำยม เป็นสำนักงานของแหล่งพักไม้ โดยหลังจากที่หมดสัญญาสัมปทานป่าไม้ในเมืองแพร่ ทางบริษัทได้ยกไว้ให้กับรัฐ (อดิศร ไชยบุญเรือง, ออนไลน์, 2563)

อาคารบอมเบย์ เบอร์มา มีอายุของอาคาร ยาวนานถึง 131 ปี รูปแบบการก่อสร้างเป็นสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล มีความสวยงาม มีรูปแบบของการก่อสร้างที่เป็นเอกลักษณ์ มีประวัติความเป็นมาของอาคารที่สามารถสืบค้นและทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องของประวัติศาสตร์ โบราณคดี ตลอดจนศิลปะได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทางวิชาการของการเป็นโบราณสถาน แม้ว่าปัจจุบันจะยังไม่มีการขึ้นทะเบียนขอเป็นโบราณสถาน แต่ความงดงามอายุของอาคารที่สะท้อนถึงประวัติศาสตร์ของจังหวัดแพร่ จึงเป็นสิ่งที่หลายฝ่ายต้องการอนุรักษ์ปกป้อง คุ้มครอง และบำรุงรักษาให้คงอยู่สืบต่อไป

การรื้อถอนอาคารบอมเบย์ เบอร์มา จึงนับเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความตระหนักและตื่นตัวในการที่จะอนุรักษ์ ปกป้อง คุ้มครอง และบำรุงรักษาโบราณสถานสืบไป ในฐานะที่ผู้เขียนเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านกฎหมาย เห็นว่ากฎหมายเป็นตัวกำหนดแนวปฏิบัติที่ดีให้กับคนในสังคม จึงเสนอมาตรการทางกฎหมายเพื่อแนวทางหนึ่งในการร่วมกันอนุรักษ์โบราณสถานของชาติ

อะไรคือ โบราณสถาน

คำว่า “โบราณสถาน” โดยทั่วไป หมายถึง อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น มีความเก่าแก่ มีประวัติความเป็นมาที่เป็นประโยชน์ทางด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี และยังรวมถึงสถานที่หรือเนินดินที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือมีร่องรอยกิจกรรมของมนุษย์ปรากฏอยู่ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2560, น. 1)

คำว่า “โบราณสถาน” ตามมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติโบราณสถาน พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 หมายความว่า อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดีแหล่งประวัติศาสตร์และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สิ่งใดจะถือเป็นโบราณสถานได้นั้นจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ ดังนี้

1) ต้องเป็นอสังหาริมทรัพย์

ความหมายของคำว่า “อสังหาริมทรัพย์” ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 139 ว่า “อสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ ที่ดินและทรัพย์สิ่งติดกับที่ดินมีลักษณะเป็นการถาวร หรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้น และหมายความรวมถึงทรัพย์สินอันเกี่ยวกับที่ดิน หรือทรัพย์อันติดอยู่กับที่ดิน หรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดิน” จากความหมายสามารถอธิบายความหมายของอสังหาริมทรัพย์ได้ดังต่อไปนี้

(1) ที่ดิน ทั้งที่ดินที่เจ้าของมีกรรมสิทธิ์ เช่น ที่ดินมีโฉนด โฉนดแผนที่ โฉนดตราจอง และยังรวมถึงที่ดินที่มีผู้ครอบครอง เช่น ที่ดินที่มีสิทธิครอบครอง (ส.ค.1) ที่ดินที่มีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 หรือ น.ส.3 ก) เป็นต้น

(2) ทรัพย์อันติดกับที่ดิน ได้แก่ ทรัพย์ที่ติดกับที่ดินโดยธรรมชาติ เช่น ไม้ยืนต้น หรือทรัพย์ที่ติดกับที่ดินโดยมีผู้นำมาติด เช่น ตึก อนุสาวรีย์ เจดีย์ เป็นต้น

(3) ทรัพย์ซึ่งประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดิน เช่น แม่น้ำ ลำคลอง กรวด ทราย ซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติ

(4) สิทธิอันเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่ดิน หรือทรัพย์สิน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

ประเภทแรก คือ สิทธิเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่ดินโดยตรง ได้แก่ กรรมสิทธิ์ หรือ สิทธิครอบครอง ผู้ทรงกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง ย่อมมีสิทธิที่จะจำหน่ายหรือโอน มีสิทธิใช้สอย และได้มาซึ่งดอกผล สิทธิที่จะติดตามทวงคืนทรัพย์สินนั้นจากผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้

ประเภทที่สอง คือ สิทธิที่เกี่ยวกับกรรมสิทธิ์โดยอ้อม เป็นสิทธิที่ไม่เกี่ยวกับกรรมสิทธิ์โดยตรง แต่เป็นสิทธิที่เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นซึ่งติดอยู่กับที่ดินอีกทอดหนึ่ง เช่น สิทธิจำนอง

2) โดยอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นโบราณสถานจะมีหลักเกณฑ์สำคัญในการพิจารณา 3 ประการ คือ

- (1) อายุของอสังหาริมทรัพย์
- (2) ลักษณะแห่งการก่อสร้างของอสังหาริมทรัพย์
- (3) หลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์

ทั้งนี้ จะต้องเป็นเป็นประโยชน์ต่อศาสตร์แขนงหนึ่งใดใน 3 แขนงนี้คือ ศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี

เมื่อพิจารณาความหมายของโบราณสถานที่กฎหมายกำหนดข้างต้นแล้ว การที่จะถือว่าสิ่งใดเป็นโบราณสถานจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้ คือ ประการแรก ต้องเป็นอสังหาริมทรัพย์ และประการที่สอง คือ โดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี

ประเภทของโบราณสถาน

ตามพระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 อาจแยกประเภทของโบราณสถาน ได้ 2 วิธี คือ (พณิชพงศ์ พลับผล 2552, น. 4 - 6)

- 1) แบ่งแยกโดยพิจารณาตามหลักกรรมสิทธิ์ คือ แบ่งเป็น
 - (1.1) โบราณสถานที่มิใช่เจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย
 - (1.2) โบราณสถานที่ไม่มีเจ้าของ หรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย
- 2) แบ่งโดยพิจารณาจากหลักการขึ้นทะเบียน คือ แบ่งเป็น
 - (2.1) โบราณสถานที่ขึ้นทะเบียน
 - (2.2) โบราณสถานที่มิได้ขึ้นทะเบียน

สำหรับอาคารบอมเบย์ เบอร์มา อาคารแห่งนี้ถือว่าเป็นโบราณสถาน ตามนิยามคำว่าโบราณสถาน ในมาตรา 4 ของ พ.ร.บ.โบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 แม้ว่าขณะนี้อาคารบอมเบย์ เบอร์มา จะไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่ทำให้ความเป็นโบราณสถานของอาคารบอมเบย์ เบอร์มาหมดไป เพราะการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานได้หรือไม่ขึ้น นอกจากจะเป็นดุลพินิจของอธิบดีกรมศิลปากรแล้ว (มาตรา 7 ของ พ.ร.บ.โบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504) ยังขึ้นอยู่กับการค้นพบโบราณสถานนั้น ดังนั้น จึงไม่ได้เป็นบทบังคับที่จะต้องขึ้นทะเบียนโบราณสถานในทุกกรณีเมื่อมีลักษณะและองค์ประกอบครบถ้วนดังที่กล่าวข้างต้นแต่อย่างใด (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 1015/2558)

อย่างไร คือการอนุรักษ์

"การอนุรักษ์" หมายถึง การดูแล รักษา เพื่อให้คงคุณค่าไว้ และให้หมายรวมถึงการป้องกัน การรักษา การสงวน การปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย

- ก. การสงวนรักษา หมายความว่า การดูแลรักษาไว้ตามสภาพของเดิมเท่าที่เป็นอยู่และป้องกันมิให้เสียหายต่อไป
- ข. การปฏิสังขรณ์ หมายความว่า การทำให้กลับคืนสู่สภาพอย่างที่เคยเป็นมา
- ค. การบูรณะ หมายความว่า การซ่อมแซม และปรับปรุงให้มีรูปทรงลักษณะกลมกลืนเหมือนของเดิมมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แต่ต้องแสดงความแตกต่างของสิ่งที่มีอยู่เดิม และสิ่งที่ทำขึ้นใหม่ (ระเบียบกรมศิลปากรว่าด้วยโบราณสถาน พ.ศ. 2528 ข้อ 3 (1))

กล่าวโดยสรุป หากพิจารณาจากระเบียบของกรมศิลปากรว่าด้วยโบราณสถาน พ.ศ.2528 คำว่า "การอนุรักษ์" หมายถึง การรักษาให้คงสภาพเดิมโดยการควบคุม ป้องกัน ดูแลรักษาไม่ให้เสียหาย หรือซ่อมแซมให้เหมือนของเดิมมากที่สุด

มาตรการทางกฎหมายในการอนุรักษ์โบราณสถาน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มีบทบัญญัติให้มีการส่งเสริมประชาชน และชุมชนรวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน มีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติหลายฉบับ ที่สำคัญ ได้แก่ พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

นอกจากนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังสามารถตรากฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานได้โดยต้องยึดตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน

ดังนั้น การทำความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

และพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และการตรากฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงเป็นความรู้พื้นฐานที่สำคัญในการดำเนินงานอนุรักษ์โบราณสถาน

พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดย **พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535** มีสาระสำคัญในเรื่องของการอนุรักษ์ คุ้มครองโบราณสถาน ในเรื่อง ความหมายของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ การห้ามปลูกสร้างอาคารในเขตโบราณสถาน ห้ามซ่อมแซมหรือขุดค้นโบราณสถานโดยไม่ได้รับอนุญาต ห้ามซ่อมแซมแก้ไขโบราณวัตถุศิลปวัตถุโดยไม่ได้รับอนุญาต และมีการกำหนดบทลงโทษ ดังนี้

1. ความหมายของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ (มาตรา 4 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504)

“โบราณสถาน” หมายความว่า อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดีทั้งนี้ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดีแหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยาน ประวัติศาสตร์ด้วย

“โบราณวัตถุ” หมายความว่า สสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือเป็น สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ซากมนุษย์หรือซากสัตว์ซึ่งโดย อายุหรือโดยลักษณะแห่งการประดิษฐ์หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็น ประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี

“ศิลปวัตถุ” หมายความว่า สิ่งที่ทำด้วยฝีมืออย่างประณีตและมีคุณค่าสูงในทางศิลปะ

2. การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน (มาตรา 7 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504)

1) หลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

(1) อสังหาริมทรัพย์ที่จะขึ้นทะเบียนต้องเป็นโบราณสถานตามบทนิยามของกฎหมายของคำว่า “โบราณสถาน”

(2) อธิบดีกรมศิลปากรเป็นผู้มีอำนาจประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานและมีอำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควรเป็นเขตของโบราณสถาน ซึ่งเขตของโบราณสถานนี้ให้ถือเป็นโบราณสถานด้วย

(3) หากโบราณสถานใดที่อธิบดีกรมศิลปากรจะประกาศขึ้นทะเบียนมีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย อธิบดีกรมศิลปากรต้องแจ้งเป็นหนังสือ ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทราบ หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่พอใจก็ให้ใช้สิทธิร้องต่อศาลภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่อธิบดีกรมศิลปากรแจ้งให้ทราบ หากศาลมีคำสั่งให้อธิบดีระงับการขึ้นทะเบียน

และหรือกำหนดเขตที่ดินให้เป็นโบราณสถาน ก็ให้อธิบดีระงับการขึ้นทะเบียนหรือการกำหนดเขตที่ดิน

หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่ได้ร้องขอต่อศาลหรือศาลมีคำสั่งคดีถึงที่สุดให้ ยกคำร้องของเจ้าของหรือผู้ครอบครอง อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจขึ้นทะเบียนได้

ดังนั้น หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่ยื่นคำร้องต่อศาลภายใน 30 วัน ก็ถือว่าสละสิทธิ์ อธิบดีกรมศิลปากรจะประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานต่อไป

(4) อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจเพิกถอนการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน หรือ แก้ไขเพิ่มเติมการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

(5) การประกาศขึ้นทะเบียนหรือประกาศเพิกถอนหรือประกาศ แก้ไขเพิ่มเติม การขึ้นทะเบียนโบราณสถานต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(6) โบราณสถานที่อธิบดีกรมศิลปากรได้จัดทำบัญชีและประกาศ ในราชกิจจานุเบกษาทามกฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ก่อนวันที่พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ใช้บังคับ ให้ถือว่าเป็นโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504

2) การขึ้นทะเบียนโบราณสถานที่ไม่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครอง

โบราณสถานที่ไม่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองซึ่งถูกทิ้งร้างไว้ ยังพบเห็นได้อยู่ทั่วไปตามป่าเขา เมื่อได้มีการตรวจสอบแล้วเห็นว่าสมควรจะขึ้นทะเบียนเพื่อประโยชน์ ในการดูแลรักษาและการควบคุมโบราณสถานก็ให้อำนาจอธิบดีกรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนได้

นอกจากประกาศขึ้นทะเบียนตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว กฎหมายยังให้อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควรเป็นเขตของโบราณสถาน โดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถานด้วยก็ได้

3. การห้ามปลูกสร้างอาคารในเขตโบราณสถานโดยไม่ได้รับอนุญาต (มาตรา 7 ทวิ พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพ.ศ. 2504)

ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการก่อสร้างอาคารภายในเขตของ โบราณสถานซึ่งอธิบดีได้ประกาศขึ้นทะเบียน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี

กรณีที่มีการปลูกสร้างอาคารโดยมิได้รับอนุญาต ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งระงับการก่อสร้าง และให้รื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารนั้นภายในกำหนดหกสิบวันนับแต่วันได้รับคำสั่ง และถ้าผู้ใดขัดขืน ไม่ระงับการก่อสร้างหรือรื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารตามคำสั่งอธิบดีจะมี

ความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน และให้อธิบดีดำเนินการรื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคาร นั้นได้โดยเจ้าของผู้ครอบครองหรือผู้ปลูกสร้างไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายหรือดำเนินคดีแก่ผู้ รื้อถอนไม่ว่าด้วยประการใดทั้งสิ้น

สัมภาระที่รื้อถอนถ้าเจ้าของไม่ขนย้ายออกไปจากเขตโบราณสถานภายในกำหนด สิบห้าวันนับแต่วันรื้อถอนเสร็จ ให้อธิบดีจัดการขายทอดตลาดสัมภาระนั้น เงินที่ได้จากการขาย เมื่อหักค่าใช้จ่ายในการรื้อถอนและการขายแล้วเหลือเท่าใดให้คืนให้เจ้าของสัมภาระนั้น

4. ห้ามซ่อมแซมหรือขุดค้นโบราณสถานโดยไม่ได้รับอนุญาต (มาตรา 10 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504)

ห้ามผู้ใดซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลง รื้อถอน ต่อเติม ทำลาย เคลื่อนย้าย โบราณสถานหรือส่วนต่างๆ ของโบราณสถาน หรือขุดค้นสิ่งใด ๆ หรือปลูกสร้างอาคารภายใน บริเวณโบราณสถาน เว้นแต่ จะกระทำตามคำสั่งของอธิบดีหรือได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจาก อธิบดีและถ้าหนังสืออนุญาตนั้น กำหนดเงื่อนไขไว้ประการใดก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย

5. การขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ (มาตรา 14 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504)

เมื่ออธิบดีเห็นว่าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุใดที่มีได้อยู่ในความครอบครองของกรม ศิลปากร มีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีเป็นพิเศษ อธิบดีมี อำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุนั้น นอกจากนี้ใน กรณีที่อธิบดีเห็นว่า โบราณวัตถุใดไม่ว่าจะได้ขึ้นทะเบียนแล้วหรือไม่ หรือศิลปวัตถุใดที่ได้ขึ้น ทะเบียนแล้ว สมควรสงวนไว้เป็นสมบัติของชาติ อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นเป็นโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ห้ามทำการค้า และหาก เห็นสมควรเก็บรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติ ให้อธิบดีมีอำนาจจัดซื้อโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้น ไว้ได้

6. ห้ามซ่อมแซมแก้ไขโบราณวัตถุศิลปวัตถุโดยไม่ได้รับอนุญาต (มาตรา 15 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504)

โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วนั้น ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซม แก้ไขหรือ เปลี่ยนแปลง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีและถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนด เงื่อนไขไว้ประการใดก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย

7. บทลงโทษ

พระราชบัญญัตินี้ยังกำหนดบทลงโทษไว้ในหมวด 5 มาตรา 31 -39 โดยมีความผิดที่ สำคัญ ดังนี้

- ความผิดฐานเก็บได้ซึ่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุและเบียดบังเป็นของตน (มาตรา 31 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504)

ผู้ใดเก็บได้ซึ่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ซ่อนหรือฝังหรือทอดทิ้งโดยพฤติการณ์ซึ่งไม่มีผู้ใด สามารถอ้างว่าเป็นเจ้าของได้และเบียดบังเอาโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นเป็นของตนหรือของผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปีหรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

- ความผิดฐานซ่อนเร้น จำหน่าย เอาไปเสียหรือรับไว้ซึ่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้มาโดย การกระทำความผิด (มาตรา 31 ทวิพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504)

ผู้ใดซ่อนเร้น จำหน่าย เอาไปเสีย หรือรับซื้อรับจำนำ หรือรับไว้โดยประการใด ๆ ซึ่งโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุอันได้มาโดยการกระทำความผิด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นการกระทำเพื่อการค้า ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปีหรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

- ความผิดฐานบุกรุกโบราณสถาน หรือทำให้เสียหาย ทำลาย โบราณสถาน (มาตรา 32 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504)

ผู้ใดบุกรุกโบราณสถาน หรือทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่ง โบราณสถาน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปีหรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และ ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นการกระทำต่อโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

- ความผิดฐานทำให้เสียหาย ทำลายโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว (มาตรา 33 พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504)

ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่า ทำให้ไร้ประโยชน์หรือทำให้สูญหายซึ่ง โบราณวัตถุหรือ ศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้ง จำทั้งปรับ

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

เนื่องจากอาคารอนุรักษ์ส่วนใหญ่สร้างมาก่อนการมีกฎหมายควบคุมอาคารในปัจจุบัน ในขั้นตอนการปรับปรุงอาคารอนุรักษ์ที่มีวัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อการปรับปรุงให้สามารถรองรับการใช้งานในปัจจุบันได้ จึงจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมอาคาร เพื่อการใช้งานที่เหมาะสมและได้มาตรฐานความปลอดภัย โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมอาคารประกอบไปด้วย ส่วนที่เป็นกฎหมายแม่บท และส่วนที่เป็นกฎหมายลูก ในส่วน

ของกฎหมายแม่บทจะให้ข้อกำหนดในลักษณะกว้าง ๆ ไม่มีรายละเอียดได้แก่ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ส่วนกฎหมายที่มีการกำหนดรายละเอียดนั้นจะอยู่ในส่วนของกฎหมายลูกแทน ได้แก่ กฎกระทรวงและข้อบัญญัติท้องถิ่น (อภิชาติ อาวจำปา, 2556)

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยการควบคุมอาคารภายใต้พระราชบัญญัตินี้จะกล่าวถึง นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับอาคารและคำอธิบาย รวมถึงวิธีการ ข้อปฏิบัติและข้อห้ามต่าง ๆ ในการการควบคุมการก่อสร้างอาคารและการควบคุมการก่อสร้าง ในส่วนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ คัมครองโบราณสถานนั้น กฎหมายกำหนดว่า หากมีกฎหมายควบคุมการก่อสร้างอาคาร โบราณสถาน วัดวาอาราม หรืออาคารต่าง ๆ ที่ใช้เพื่อการศาสนา ไว้แล้วโดยเฉพาะไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ให้รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวง ยกเว้น ผ่อนผัน หรือกำหนดเงื่อนไขในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ คือพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 7 (4)

การตรากฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถตรากฎหมายเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานในท้องถิ่นของตนเองได้ โดยหน่วยงานองค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล กรุงเทพมหานคร และพัทยา จะสามารถตรากฎหมายลำดับรองเพื่อใช้ในขอบอำนาจของตนเองได้ ซึ่งจะมีแนวทางในการตรากฎหมายโดยการริเริ่มของประชาชน หรือของหน่วยงานก็ได้

อาคารบอมเบย์ เบอร์มา ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองแพร่ ซึ่งไม่ได้มีการตราเทศบัญญัติเกี่ยวกับโบราณสถานไว้ จึงทำให้การดำเนินงานเกี่ยวกับการรื้อถอน ปรับปรุง ไม่เป็นไปตามแนวทางของการอนุรักษ์โบราณสถาน ดังที่ อุไรวรรณ ตันติวงษ์ (2538) ได้อธิบายและให้ข้อเสนอแนะที่ดีว่า “การอนุรักษ์โบราณสถานเป็นงานที่ละเอียดอ่อนและมีกระบวนการของการทำงานสลับซับซ้อนอยู่มาก สิ่งที่สำคัญคือผู้ทำโครงการอนุรักษ์จะต้องศึกษา ทำความรู้จักโบราณสถานที่จะทำการอนุรักษ์ในทุกรูปแบบ ทั้งสภาพความเสียหาย สิ่งที่เป็นตัวทำให้เกิดความเสียหาย ประวัติความเป็นมา ลักษณะรูปแบบ การใช้วัสดุ สภาพสิ่งแวดล้อมทั้งทางด้านสถานที่ตั้งและสังคม เมื่อทำความรู้จักต่อโบราณสถานนั้น ๆ ดีแล้ว จะสามารถดึงความมีคุณค่าเด่น และคุณค่าที่รองลงมาตามลำดับได้ เมื่อรู้คุณค่าความสำคัญแล้วจึงจะกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางในการอนุรักษ์ได้ ทั้งนี้ ด้วยเหตุและผล ซึ่งรับกันในการจะพยายามคงคุณค่าเด่นแห่งโบราณสถานนั้น ๆ ไว้ โดยหาวิธีการที่เหมาะสมและดีที่สุดในการทำงาน ซึ่งตามกระบวนการ จะต้องอาศัยวิชาการและนักวิชาการหลายด้านด้วยกันช่วยกันคิดพิจารณา เช่น สถาปนิก วิศวกร นักวิทยาศาสตร์ ช่างศิลปกรรม นักโบราณคดี ฯลฯ เป็นต้น”

นอกจากนี้ กระบวนการบูรณะ ซ่อมแซมโบราณสถาน มีข้อกำหนดของผู้รับผิดชอบดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถาน เกี่ยวกับคุณสมบัติที่สำคัญสองประการ คือ 1. จะต้องเป็นผู้มีความรู้พื้นฐานในกระบวนการและวิชาการด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน และ 2. ต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ในด้านเทคนิคและวิธีการอนุรักษ์ โบราณสถานประเภทต่าง ๆ ทั้งยังต้องการกำหนดวิธีการอนุรักษ์ให้เหมาะสม ให้มีการควบคุมงานอย่างใกล้ชิดจากผู้ที่มีความรู้ และมีประสบการณ์ จะเห็นว่าการคำนึงว่าโบราณสถานเป็นสมบัติส่วนรวมของทุกคน งานการอนุรักษ์โบราณสถานจึงเป็นงานที่จะปรากฏให้คนทั่วไปได้สัมผัสและได้ชื่นชม ได้ศึกษาหา ความรู้อย่างต่อเนื่อง และคงอยู่เช่นนั้นตลอดไป สิ่งนี้จึงเป็นสิ่งที่ควรระมัดระวังสำหรับนักอนุรักษ์เพราะเป็นงานซึ่งท้าทายความสามารถและความคิดให้ปรากฏ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตระหนักถึงความสำคัญของโบราณสถานในท้องถิ่นของตน และตรากฎหมายมาใช้เพื่อเป็นกรอบการปฏิบัติในการอนุรักษ์ ปกป้อง คุ้มครอง และบำรุงรักษา ก็จะเป็นการป้องกันการสูญเสียโบราณสถานที่ทรงคุณค่าของชุมชนได้

อาคารบอมเบย์ เบอร์มา

อาคารบอมเบย์ เบอร์มา ตามประวัติสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2432 มีอายุราว 131 ปี เป็นอาคารสำนักงานของบริษัทบอมเบย์ เบอร์มา (Bombay Burmah Trading Corporation) ของอังกฤษ ที่ได้รับสัมปทานเข้ามาทำไม้ในเมืองแพร่ อาคารดังกล่าวตั้งอยู่บริเวณทำนายนม หมู่บ้านเขตวัน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ (วทยานุญ ฟักทอง, 2563) ลักษณะเป็นเรือนไม้ทรงปั้นหยา 2 ชั้น ชั้นบนเป็นไม้สักทอง ชั้นล่างเป็นพื้นคอนกรีต เสาและฝาเป็นไม้สัก หลังคามุงกระเบื้องไม้สัก เป็นสถาปัตยกรรมแบบโคโลเนียล มีลักษณะผสมผสานระหว่างอาคารท้องถิ่นและอาคารแบบตะวันตก ชาวบ้านเรียกชื่ออาคารนี้ว่า “บ้านเขียว”

ภาพที่ 1 แสดงภาพอาคารบอมเบย์ เบอร์มา

กรมอุทยาน สัตว์ป่า และพันธุ์พืช รับโอนบ้านเขียวจากกรมป่าไม้ เมื่อ พ.ศ. 2545 และได้จัดพื้นที่ให้เป็น “สวนรุกขชาติเขตริมน้ำยม” และใช้อาคารเป็นศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับการป่าไม้ ส่วนการบริหารขึ้นกับสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 ซึ่งเป็นหน่วยงานส่วนกลางในสังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (อำพลจินดาวัฒนะ, 2563)

ในปี 2561 สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 เห็นว่าอาคารไม้ดังกล่าวมีสภาพชำรุดทรุดโทรม จึงของบประมาณจากจังหวัดแพร่ เพื่อซ่อมแซมปรับปรุงให้มั่นคงแข็งแรง และได้รับอนุมัติงบประมาณในปี 2563 จำนวน 6.7 ล้านบาท ทั้งนี้อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบ หลังจากนั้นจึงได้มีปรับปรุงรื้อถอนอาคารดังกล่าว (NNT, สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์)

ข้อเสนอการอนุรักษ์โบราณสถาน

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. เร่งผลิตเจ้าหน้าที่ทางการอนุรักษ์ให้สอดคล้องกับจำนวนโบราณสถาน
2. ส่งเสริมให้มีการอบรมวิชาการ และแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการอนุรักษ์โบราณสถานแก่เจ้าหน้าที่ นักเรียน นักศึกษา พระภิกษุ สามเณร และประชาชน เพื่อให้ตระหนักถึงคุณค่าของโบราณสถาน และรู้วิธีการอนุรักษ์โบราณสถานร่วมกัน
3. สนับสนุนให้เอกชนมีเจตคติและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถาน
4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องตระหนักในหน้าที่ด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน โดยยึดหลัก **รู้จัก** พื้นที่ทั้งทางกายภาพและทางสังคม **รู้** และเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน **เข้าถึง** คือซาบซึ้งเห็นคุณค่าของโบราณสถาน สร้างสัมพันธ์และเชื่อมโยงประชาชนกับองค์กรเพื่อร่วมกันอนุรักษ์ **พัฒนา** จุดแข็งและกำจัดจุดอ่อนของชุมชนและโบราณสถาน

ข้อเสนอแนะทางกฎหมาย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการตรากฎหมายลำดับรองและมีการบังคับใช้อย่างจริงจัง เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บทสรุป

ในการอนุรักษ์โบราณสถานนอกจากเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องมีความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่ดีในการอนุรักษ์โบราณสถานแล้ว ประชาชนทุกฝ่ายต้องมีเจตคติที่เห็นคุณค่าและความสำคัญของโบราณสถาน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีส่วนร่วมที่จะอนุรักษ์ ปกป้อง คุ้มครอง และบำรุงรักษา นอกจากนี้ การใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน ก็ช่วยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ได้ชัดเจนขึ้น ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและโบราณสถานดังที่ปรากฏในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติหลายฉบับ ก็จะมีมาตรการเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน ซึ่งผู้ใช้กฎหมายสามารถนำมาตราการของกฎหมายแต่ละฉบับ เพื่อให้มีการอนุรักษ์ ปกป้อง คุ้มครอง และบำรุงรักษาโบราณสถาน อย่างไรก็ตาม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนับเป็นหน่วยงานสำคัญในฐานะเจ้าของพื้นที่ที่จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโบราณสถานและคุณค่าในพื้นที่ของตนอย่างดี การที่จะอนุรักษ์โบราณสถานได้อย่างมีประสิทธิภาพนอกจากจะใช้มาตรการทางสังคมแล้ว มาตรการทางกฎหมายก็สามารถดำเนินการได้โดยการตรากฎหมายลำดับรอง ก็จะช่วยทำให้ประสบความสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- พนิชพงษ์ พลัฒผล.(2552). กฎหมายอนุรักษ์โบราณสถานในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิชาติ อารจำปา. (2556). มาตรการทางกฎหมายในการอนุรักษ์โบราณสถานของไทย
(วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อุไรวรรณ ตันติวงษ์.(2538).การอนุรักษ์โบราณสถาน. สถาปัตยกรรมไทย. กรุงเทพฯ :
อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- NNT สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์, เรียกใช้เมื่อ 17 พฤศจิกายน 2563 จาก
<https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG200616141948017>.
- Pimpises, N. (2011). Management guideline for ancient monuments in Uttaradit
province. Master’s Thesis. Faculty of Graduate School of Culture
Management, Silpakorn University.
- Thongsuksangcharoen, R. (1999). Problem perception and participation in
archaeological site conservation of people in Phra Nakhon Si Ayuthaya
archaeological area. Master’s Thesis. The Graduate School of
Environment Study, Mahidol University.

